

פל נדיב לבו יביאָה

הרב בעז גנוט
מנכ"ל לשעבר של תורה מציון
כיום ראש אגף פיתוח משאבים ב-'ארגון רבני צהר'

משנה: היתר נדרים - פורחין פְּאוּיר וְאִין לְהֵם עַל מָה שְׁיִסְמְכוּ.
גמרא: רבי יצחק אומר: יש לָהֶם עַל מָה שְׁיִסְמְכוּ, שְׁנַאָמַר "פֶּל נְדִיב לְבוּ יְבִיאָה".
דְּלָמָא לְאִפּוֹקֵי מְדִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל 'גְּמַר בְּלָבוּ - צְרִיךְ שְׁיִוְצִיא בְּשִׁפְתֵי' וְהָא קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּאָף עַל גַּב דְּלֵא הוּצִיא
בְּשִׁפְתֵי'.
[תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף י' ע"א]

בחיים שלנו אנו עושים דברים לעתים מתוך בחירה מוחלטת ולעתים מתוך הכרח. בחירה מגיעה מתוכנו והכרח מגיע אלינו מבחוץ. בחירה עשויה להשתנות, בעוד שהכרח עשוי להישאר נוקשה. אבל יש דברים שהם בין בחירה להכרח: נדרים ונדבות. אלו דברים שמתחילים בבחירה ומסתיימים בהכרח. אמנם אפשר לשנות, אבל רק ע"י היתר נדרים'.
מה מהם העיקר, האם הבחירה הראשונה או ההתחייבות שנוצרה?

המשנה במסכת חגיגה קובעת: "היתר נדרים - פורחין פְּאוּיר וְאִין לְהֵם עַל מָה שְׁיִסְמְכוּ". כלומר, המנגנון של התרת נדרים, שמאפשר לאדם שלא לעמוד בדיבורו, הוא מנגנון שאין לו עוגן בפסוקי התורה. אל מול הקביעה המפתיעה הזאת מביאה הגמרא את דברי הברייטא: רבי יצחק אומר: יש לָהֶם עַל מָה שְׁיִסְמְכוּ, שְׁנַאָמַר "פֶּל נְדִיב לְבוּ יְבִיאָה". הפסוק אותו מצטט רבי יצחק לקוח מתוך פרשת ויקהל. התורה מביאה את נוסח הקריאה שיצאה על מנת להביא אנשים לתרום לבניית המשכן: "קחו מאתכם תְּרוּמָה לַה' פֶּל נְדִיב לְבוּ יְבִיאָה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְנֶחֱסֶף וְנַחֲשֶׁת" (לה, ה). רבי יצחק שם לב שנדבת הלב מתארת לא רק את תחילת התהליך בו האדם החליט לתת, אלא גם את רגע ההבאה בפועל של הנדבה. משמעות הדבר שאם חל שינוי ולבו של אדם כבר לא חפץ לקיים את נדרו ולהביא את נדבתו יש דרך להתיר את ההתחייבות שנוצרה.

רבי יצחק מבכר את הבחירה של האדם על פני המחויבות שנוצרה. אלא שבהמשך, הגמרא טוענת שהפסוק עליו מסתמך רבי יצחק יכול להתפרש בצורה אחרת: "שמה הפסוק בא להוציא מדברי שמואל שאמר: 'גְּמַר בְּלָבוּ - צְרִיךְ שְׁיִוְצִיא בְּשִׁפְתֵי' וְבֵא הַפְּסוּק לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁאֵע"פ שֵׁלָא הוּצִיא בְּשִׁפְתֵי" [תרגום]. הגמרא למעשה מבררת שהפסוק המדובר אמנם שם את המשקל על הלב ועל הבחירה שאדם עושה, אבל זה מנוגד לעקרון שמנחה אותו בדרך כלל, לפיו הוא ש-דברים שבלב - אינם דברים, או כפי שמנסח את זה שמואל: "גמר בלבו - צריך שיוציא בשפתיו". שמואל נוקט עמדה לפיה רק בשעה שאדם מוציא מפיו את שעל לבו חל הנדר. כל עוד לא התקבלה הנדבה במרחב שמחוץ לאדם, לא נוצר החיוב וההכרח לקיימו. שמואל מבכר את המחויבות שנוצרה על פני הבחירה של האדם.

ובכל זאת, כיצד יתיישבו דברי האמורא, שמואל, עם דברי התנא, רבי יצחק? ממקורות אחרים (ראה למשל בגמ' בשבועות כו:): עולה שדברי התנא אינם משקפים את ההכרעה הרווחת אלא מתייחסים לתחום אחד ויחיד: בניית המשכן. בתחום זה בלבד יש לבכר את לבו של האדם על פני הכרח. רק בנדבה למשכן גם 'דברים שבלב' ייחשבו דברים.

מדוע שבתחום הספיציפי הזה יקבל הלב משקל מכריע שכזה?
אפשר שדווקא בכל הקשור למשכן יש צורך להטות את הכף ולהעניק ללב משקל מיוחד. במשכן מפורטות המון הלכות ענייניות ומעשיות והחשש הוא שתהליך הכפרה יהפוך להיות טכני. בדיוק על זה התרעמו וזעקו הנביאים בסוף ימי הבית הראשון. השינוי מההלכה הרווחת בעניני נדרים ונדבות בא להדגיש במשכן את המשמעות של החיבור של הלב.

עניינו הייחודי של המשכן הוא השראת שכינה בליבותיהם של ישראל, ולכן גם בכל הקשור להתנהלות האדם בבניית המשכן - הלב הוא שייכריע, כדי להזכיר לנו שהכפרה והקדושה לא נובעים מהתהליך הטכני אלא מההתרוממות לבו של האדם.

לתגובות: boaz@tzohar.org.il